

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

Geopolitica migrației românești

Alexandru DUȚU

La o primă examinare, societatea noastră, asemeni unui furnicar uriaș, reprezintă o masă amorfă în care oamenii, abia vizibili, se mișcă anarhic, fără sens, în toate direcțiile. Cu toate acestea, în ciuda aparențelor, la fel ca și societatea furnicilor, societatea umană nu este illogică, iar întreaga sa dinamică se bazează pe tipare și norme clar stabilite a priori. La fel ca și furnicarul, societatea umană globală (dacă se poate vorbi despre așa ceva) se bazează pe o logică a diviziunii muncii, a ierarhiei și, poate, a unui drum cu destinație ascendentă. Toate aceste elemente, cuplate cu o mobilitate spațială din ce în ce mai crescândă, dau naștere furnicarului uman contemporan sau, parafrazându-l pe Eminescu, unui megalopolis global în care logica intrinsecă a societății este mascată de un haos de suprafață.

Bunăoară, tocmai această logică interioară, specifică societății este subiectul științelor moderne. De la Machiavelli încoace, marii gânditori au încercat să descifreze aceste procese sociale și psihologice ce compun țesutul societal în speranța că, odată realizat scopul lor, vor putea aplica descoperirile în gestionarea și perfecționarea societății. Exemplificând, atât Machiavelli, cât și Hobbes, Locke, Adam Smith, Rousseau, Karl Marx ș.a., au încercat să descopere cum funcționează societatea, iar toate paradigmele lor au stat la baza formării unor noi societăți și sisteme politice – absolutismul iluminat, liberalismul, socialismul etc. Nu trebuie uitat că știința are ca finalitate socială tocmai politicul, capacitatea de cunoaștere și controlare a polisului și a membrilor săi. În acest sens, această lucrare propune o nouă modalitate de cunoaștere a politico-socialului sau, mai degrabă, o viziune nefolosită îndeajuns de către sociologi, politologi și politicieni, anume: geopolitica migrației.

Întorcându-ne la furnicarul uman, se poate afirma că întreaga noastră istorie este o poveste a marilor spații și a marilor deplasări umane de-a lungul acestor spații. De la marile migrații ale popoarelor indo-europene, până la marile migrații la care asistăm în prezent, istoria socială este un produs al interacțiunii dintre nomadism și sedentarism, dintre static și dinamic. Produse ale acestor ciocniri, statele premoderne, moderne, postmoderne (Cooper, 2007), culturile occidentale și orientale, marile idei și ideologii care au marcat secolele

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

---

columbiene și post-columbiene își datorează existența spiritului uman adaptativ care, aflat în vâltoarea istoriei în creație, a gestionat spațiul după putere și pricepere.

Tocmai acesta este subiectul pe care lucrarea de față îl va aborda prin intermediul sociologiei migrației, al geopoliticii, geoeconomiei, demografiei și istoriei: modul în care migrația, ca fenomen social total – în sensul că implică toate aspectele vieții sociale – afectează distribuția puterii națiunii române într-un anumit spațiu dat; *mai exact, modul în care prin migrație, actorul geopolitic românesc (fie el statal, fie non-statal, reprezentat de comunități distincte) câștigă, menține sau pierde puterea economică, politică și culturală distribuită într-un anumit spațiu.*

Trei tendințe stau ca bază motivațională a acestei lucrări: în primul rând caracterul polarizat al statelor europene în state bogate/state sărace (state în curs de dezvoltare), în al doilea rând, tendința de îmbătrânire demografică a Europei ce antrenează o veritabilă goană după populație tânără, iar, în al treilea rând, numărul din ce în ce mai ridicat al migranților în contextul tranziției conflictelor și competiției inter-statale europene din sfera politică în cea economică, ceea ce Ali Laidi numește războiul economic. Un aspect esențial al acestei lucrări este modul în care este abordată interacțiunea dintre migrație și putere: analiza în sine se va centra pe două paliere centrale, astfel încât discuția se va purta atât la nivelul structurii statal-naționale, cât și la nivel internațional sau sistemic. Astfel, migrația va fi analizată ca un proces geopolitic intern motivat al statelor în urma căruia puterea socio-economică, demografică și culturală a statelor naționale fluctuează.

De asemenea, migrația va fi încadrată în categoria acelor procese active din sistemul mondial modern; în acest caz, discuția va aborda teme precum *brain drain*-ul, remiteri, diaspore, piața segmentată, colonialismul și neo-colonialismul, precum și stocul demografic ca o formă de acumulare de capital. Totodată, paradigma wallersteiniană are meritul de a asigura o dezbatere asupra dezvoltării prin migrație: este migrația un factor de dezvoltare a competitivității economice sau, oare, acest fenomen se referă la diviziunea internațională a muncii și a comerțului inegal, caz în care migrația poate fi privită ca un proces de comercializare a forței de muncă și de slăbire a forțelor naționale productive (List, Manoilescu)?

Așadar, lucrarea de față are menirea de a aduce în prim plan atât acest subdomeniu al geopoliticii, geopolitica migrației, prin elementele sale constitutive, cât și de analiza efectele

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

---

migrației asupra societății românești, atât ca stat național înzestrat cu o sumă de forțe naționale productive, cât și ca parte a unui sistem european care, la fel ca sistemul mondial modern, se bazează pe principii menite să ierarhizeze membrii săi în câștigători și perdanți.

Migrația în contextul economiei mondiale

Migrația a fost dintotdeauna o parte integrantă a dinamicii umane. Fie că ne referim la deplasările sezoniere ale triburilor nomade, fie la formarea coloniilor sau a unor state noi, migrația a fost și rămâne o strategie umană prin care se rezolvă sau estompează problemele comunității și se extinde sfera de influență economică, politică sau culturală într-un spațiu dat. Mai mult, migrația reprezintă un fenomen natural prin excelență, întâlnit în cazul fiecărei forme de viață, așa cum arată Edward Wilson:

Cel mai răspândit răspuns la creșterea densității populației în lumea animală este reprezentat de agitație și emigrație [...]. Fiecare zonă suprapopulată [...] conține populații flotante compuse din indivizi fără teritorii care duc o viață periculoasă de vagabondaj la marginile habitatelor preferate. Uneori mișcările devin direcționate și neobișnuit de persistente [...]. Rătăcitorii sunt animale tinere, subordonații și bolnavii – „perdanții” în luptele teritoriale pentru locurile de viață optime. Însă, acești defavorizați nu sunt cu necesitate condamnați; situațiilor lor i-au împins pur și simplu la o altă strategie posibilă, care este “a ieși afară cât se mai poate”, a căuta în vederea descoperirii unui mediu mai puțin aglomerat. De fapt, mulți indivizi reușesc în această acțiune și, ca rezultat, ei joacă un rol-cheie în creșterea mărimii totale a populației, în extinderea gamei speciilor și, poate, chiar în deschiderea unor noi drumuri în adaptarea genetică la noi habitate (Lidicker, 1962; Christian, 1970; G.C. Clough, în Archer, 1970)¹.

Migrația este un fenomen natural constant, atât în mediul biologic, cât și în cel antropomorfic, care implică deplasarea unui anumit segment al populației dintr-o anumită zonă dată către o altă locație. Aceste deplasări ale populației, fie ele interne sau externe, diferă în funcție de factorii motivaționali, de contextul internațional specific fiecărui proces de migrare, de trăsăturile specifice ale grupului implicat în acest act, ceea ce, inevitabil duce la o segmentare și particularizare a procesului migrator în funcție de factorii mai-sus menționați. În acest sens, migrația poate fi definită în mod general ca „mișcarea populației dincolo de o graniță specifică cu scopul de a-și stabili reședința permanent sau semi-permanent”².

Cu toate acestea, definirea contextuală a migrației este strâns legată de factorii motivaționali, de statusul persoanelor implicate în procesul de migrație, de gradul de

---

¹ Wilson, Edward O. (2003), *Sociobiologia*, București: Ed. Trei, p. 83

² Pkhakadze, Giorgi (2005), *Geopolitics of Migration*, Geopolitica, nr. 1(5), an IV p. 68

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

---

organizare a migrației, de distanța parcursă între zona de origine și cea de destinație, de direcția fluxului migrator, de durata șederii în țara gazdă, de spațiul socio-economic în care migranții se integrează, precum și de sectorul economic în care migranții activează.

Astfel, migrația poate fi permanentă sau temporară, spontană (exploratorie) sau organizată (contractuală), se poate manifesta pe distanțe lungi, medii sau scurte, poate avea o direcție externă sau internă etc. Ceea ce contează însă, în cazul acestui studiu, este modul în care aceste tipuri de migrație devin factori generatori de putere sau fenomene ale căror consecință este puterea, fie că aceasta este urmărită în mod direct, fie indirect. De aceea, definiția migrației ca fenomen geopolitic va fi **acel fenomen de deplasare și sedentarizare a populației pe o perioadă de timp în interiorul sau exteriorul unor granițe într-un spațiu dat care are drept consecință o modificare a distribuției puterilor politice, economice, culturale, în parte sau simultan, în acel spațiu.**

Migrația, așadar, ca fenomen geopolitic, este intim legată de două fenomene specific umane: **nomadismul** și **sedentarizarea**, ambele fiind definatorii în formarea și expansiunea formelor istorice de organizare umană. Acestea se pot manifesta atât intrastatal, cât și interstatal. În primul caz putem folosi drept exemplu Imperiul Mongol care, deși marcat de putea fi încadrat într-un anumit spațiu delimitat fizic, în interiorul acestuia, etnia centrală, cea mongolă, alături de multe alte etnii periferice purtătoare de culturi nomade, manifestau un puternic dinamism spațial. Un alt exemplu util ar fi Regatul Sciților care, datorită caracterului nomadic al populației și a inexistenței centrelor urbane de tip sedentar, nu a putut fi cucerit de către armatele persane. De asemenea, putem exemplifica făcând apel la statele naționale europene care și-au bazat formarea și pe migrația internă de tip rural-urban, pe capacitatea de acumulare și centralizare a resurselor umane, demografice.

La nivel internațional, migrația poate fi interpretată fie ca un fenomen determinat cauzal, fie unul de tip sistemic. Astfel, migrația se poate manifesta conjunctural, între state ce înregistrează deficite și pentru care migrația este un mod de a compensa aceste deficite (așa cum postulează teoria neoclasică a migrației), fie putem vorbi despre migrație ca un fenomen intim legat de sistemul mondial modern sau de economia mondială. Ceea ce trebuie reținut este faptul că migrația are atât efecte pozitive, cât și negative, creând instrumentele necesare statelor pentru a acumula putere sub forma comunităților de migrație și, în același timp,

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

---

reducând pe termen lung capacitatea națiunii de a-și forma propriile forțe de producție prin pierderea indivizilor.

Migrația în sistemul mondial

Pentru a înțelege migrația ca pe o sursă de putere este necesară stabilirea unui context clar în care aceasta se manifestă, adică este necesară o abordare sistemică, structural-istorică a migrației. Dar care este cauza sistemică migrației? Ce anume condiționează aceste fluxuri de migrație?

La aceste două întrebări se poate răspunde cel mai simplu, dar și cel mai eficient prin invocarea paradigmei wallersteiniene a sistemului mondial modern, adică un sistem social-istoric ce are la baza sa expansiunea economiilor europene capitaliste începând cu secolul al XVI-lea și formarea unei economii mondiale bazate pe interconectivitatea acestor economii. Mai pe scurt, o **economie mondială**. Sistemul mondial modern „este o « economie mondială » deoarece legătura fundamentală dintre părțile sistemului este economică, deși aceasta a fost întărită, într-o oarecare măsură, de legături culturale și, în ultimă instanță [...] de aranjamente politice sau chiar de structuri confederale”³. Nu este prima economie de acest tip, înaintea existând acele economii mondiale ale Romei, Macedoniei, Persiei, Chinei, Egiptului etc.

Cu toate acestea, sistemul mondial modern nu este un imperiu; cauzele acestei stări de fapt se datorează specificului său structural, și anume că economia mondială, spre deosebire de imperiu, nu este dependentă de un pol de putere unificator, centralizator, ci are în componența sa o pleiadă de state suverane care se organizează și interacționează unele cu celelalte după modelul unic al economiei capitaliste⁴.

Astfel, diferența dintre imperii și sistemul mondial modern este că, *în timp ce imperiile au la bază un sistem redistributiv irațional*, economia mondială se întemeiază pe o **diviziune rațională a muncii**⁵.

---

³ Wallerstein, Immanuel (1992-1993), *Sistemul mondial modern: agricultura capitalista și originile economiei mondiale europene în secolul al XIV-lea*, București: Ed. Meridiane, vol. I, p. 24

⁴ Wallerstein, Immanuel (1992-1993), *op.cit.*, pp. 24-25

⁵ Baltasiu, Radu (2009), *Antropologia globalizării: transformări și curiozități decodificate*, București: Ed. Mica Valahie, p. 62

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

Prin această diviziune rațională a muncii și prin interconectivitatea unităților sale componente, economia mondială modernă capătă forma unei rețele social-politice extinse în cadrul căreia circulă atât capitalul, cât și idei, culturi, resurse, grupuri etc:

„Sistemul mondial integrează spațiile într-un singur mecanism de piață ce funcționează după principiul eficienței capitalului în raport cu interesele centrului. Sistemul mondial modern este o consecință a unificării piețelor și a centralizării diviziunii muncii. Comunitățile și societățile naționale **orbitează acum unele în jurul altora** [n.a.] în funcție de locul pe care îl ocupă în ierarhia diviziunii internaționale a muncii”⁶.

Cu toate acestea, una dintre celelalte trăsături ale economiei mondiale este **inegalitatea structurală sau o redistribuire și acumulare inegale a resurselor către unitățile componente ale rețelei**, astfel încât, practic, se împart în trei categorii sau zone și anume: în state centrale, state semi-periferice și state periferice, astfel încât, în cadrul sistemului mondial modern, dezvoltarea socio-economică are loc inegal, în funcție de poziționarea statului în raport cu centrul⁷.

Distribuția inegală a capitalului și specificul fiecărei zone ale sistemului mondial modern determină astfel o relație de dependență între statele centrale și cele semiperiferice și periferice, relație concretizată în procese interne și internaționale „prin care surplusul este canalizat dinspre periferie către zonele din centru”, acestea nefiind „auto-reglatoare ci cumulative, conducând la o mai mare sărăcire a celor (*zonelor*) mai puțin dezvoltate”⁸. În schimbul acestui surplus, zonele periferice obțin acces limitat la resursele existente în cadrul sistemului, însă trebuie spus că cei ce le pot accesa rareori sunt reprezentanții maselor acestor zone, ci, mai degrabă, elitele acestora, pături superpuse care parazitează sistemele instituționale ale statelor periferice. În cazul marilor mase, accesul la resurse se realizează prin migrație externă, prin formarea rețelelor de migrație. Cu toate acestea, migrația în sine poate fi văzută ca o formă a schimbului inegal, o modalitate prin care statele sărace sau în dezvoltare își expropriază o parte din substanța națională în schimbul remiterilor și a vălului bunăstării și prin care statele din centru sau semiperiferie își continuă procesele de acumulare.

În acest context, migrația (fie ea internă sau externă) devine unul dintre acele procese „care contribuie la întărirea/perpetuarea ordinii capitaliste (deși în același timp este rezultatul

---

⁶ Baltasiu, Radu (2009), *op.cit.*, p. 62

⁷ Idem, pp. 63-64

⁸ Wood *apud* Kearney, 1986:339 *apud* Constantinescu, Monica (2002), *op.cit.*, p. 102

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

---

ei)⁹. Aceasta se datorează cererii constante de forță de muncă ieftină a structurii capitaliste, atât în contextul intern al statelor, cât și în cel internațional; astfel, societățile periferice, slab integrate în sistem sunt rupte de orânduirile pre-capitaliste, forțate să se adapteze noului model, iar indivizii și comunitățile acestor state sunt forțate să se adapteze, migrând din mediul rural către cel urban și/sau din cel urban în zonele dezvoltate ale economiei mondiale: „din punct de vedere al migrației, principalul efect este apariția unei categorii de indivizi desprinși din comunitatea tradițională («*uprooted*» în engleză) care migrează în căutarea unei vieți mai bune fie către aria urbană (sau în primă fază către aria urbană) și ulterior (o parte) către țările din centrul economiei¹⁰.

Acest fenomen este strâns legat de procesul de dezvoltare al statelor din cadrul periferiei mondiale. Așa cum am menționat mai sus, sistemul mondial modern reprezintă o rețea în care circulă nu numai capitalul, ci și ideile, doctrinele, acele unelte civilizatoare ale centrului (termenul civilizație este folosit în acest context pentru a desemna capacitatea unui grup de a orândui cât mai eficient materia). În această rețea, modul de organizare socio-economică a centrului circulă și atinge și viața socială a periferiei. Însă, datorită incapacității de acumulare a capitalului, datorită condițiilor de înapoiere impusă de diviziunea rațională a muncii și de către sistemul colonial, aceste principii ale centrului nu produc altceva decât formă fără fond – preluarea formală a sistemului instituțional, a comportamentelor sociale și a credințelor sociale ale centrului fără a le adapta la contextul socio-economic național, fără a le filtra prin cultura națională specifică statului.

O dată cu așa-zisa modernizare a statului prin sărirea etapelor natural-istorice, societatea se trezește în situația în care un număr semnificativ din cetățenii săi devin neintegrabili datorită cererii scăzute de forță de muncă, aceasta, la rândul ei, fiind cauzată de mecanizarea ramurilor economice existente și incapacitatea guvernanților de a crea sau a stimula apariția efectelor de relație, fie prin investiții ale statului, fie prin susținerea activității antreprenoriale. În lipsa unui mod de integrare în noua societate, acești indivizi optează să migreze către statele centrale ale sistemului, acest proces fiind facilitat de „legăturile

---

⁹ Constantinescu, Monica (2002), *op.cit.*, p. 102

¹⁰ Idem, p. 103

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

---

materiale (dezvoltarea transportului și telecomunicațiilor) pe care țările de la originea fluxului de capital (centrul) sunt interesate/forțate să le dezvolte pentru a-și derula investițiile”¹¹.

Diasporele și rolul acestora în sistemul mondial

Inițial folosit pentru a desemna comunitatea evreiască dispersată în Imperiul Roman, diaspora reprezintă o comunitate etnică dispersată în mai multe state din motive variate conștientă de moștenirea sa etnoculturală:

„Apartenența la o diasporă atrage după sine o conștientizare sau un atașament emoțional față de originile comune atribuite și a trăsăturilor culturale asociate cu acestea. Asemenea origini și trăsături ar putea accentua aspecte etno-lingvistice, regionale, religioase, naționale sau de alt tip. Grija față de evenimentele din țara de origine și față de starea proastă a membrilor diasporei din alte părți ale lumii derivă din această conștientizare și din legătura emoțională aferentă”¹²

Diaspora poate fi văzută ca o rețea socială ce transcede spațiile naționale în care membrii acesteia fac schimb de informații, idei, formează familii și organizează activități politice și economice. De aici reiese caracterul transnațional al diasporelor:

„Schimbul real de resurse sau informații, sau căsătorii sau vizite ce se realizează dincolo de granițe – între membrii diasporei sau între aceștia și cetățeni ai țării de origine – sunt activități transnaționale. A fi transnațional înseamnă a face parte din două sau mai multe societăți simultan. În acest moment, diaspora funcționează ca o comunitate transnațională [...]. În acest sens, nu toate diasporele sunt comunități transnaționale, dar comunitățile transnaționale apar în cadrul diasporelor”¹³.

O altă trăsătură a diasporelor este capacitatea lor de a orienta rețelele de migrație în favoarea statelor, fie ele de origine sau de primire și de a integra migrații în societățile de primire. Acest aspect este strâns legat de migrația de înlocuire, dar și de importanța din ce în ce mai crescută a diasporelor ca pârgii în dinamica politică internă și internațională:

„Țările de origine pot stabili contacte pentru a atinge interesele politice ale populației din diasporă. Stabilirea acordurilor pentru cetățenie dublă și/sau naționalitate dublă este o

---

¹¹ Ibidem

¹² Vortovec, Stephen (2005), *The political Importance of Diasporas*, Migration Information Source, Online Journal

¹³ Ibidem

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

---

modalitate prin care statele pot accesa migranții. În prezent există o tendință globală crescândă în extinderea cetățeniei/naționalității duble, atât în ceea ce privește numărul de oameni ce le posedă, cât și în ceea ce privește statele care permit acest lucru”¹⁴.

Nu în ultimul rând, diasporele joacă un rol important în procesul de fondare a statelor (*state-building*) și în cel de dezvoltare socio-economică a societăților sărace:

„Diasporele joacă un rol din ce în ce mai semnificativ în dezvoltarea procesului de *nation-building* în statele sărace și în cele care au trecut prin transformări majore, cum ar fi statele din Estul Europei și a fostelor state sovietice. Aceasta se datorează unui număr de factori, inclusiv accesul la resurse economice, o ușurință ridicată de comunicare și deplasare spațială, și a unui număr ridicat de profesioniști și antreprenori expatriați care au abilități și experiență de oferit.”¹⁵

Migrația ca sursă de dezvoltare: brain-drain vs. remiteri

Așa cum am remarcat în secțiunea 1.4, în cadrul economiei mondiale, migrația funcționează ca o piesă a mecanismului de schimb prin care țările sărace sau în curs de dezvoltare oferă o parte din forța lor de muncă în schimbul accesului la capitalul existent în zonele dezvoltate. Mai mult, există cazuri în care aceste țări privesc tranzacția în termenii ricardieni ai avantajului comparativ¹⁶, educând și pregătind studenți și forță de muncă pentru a-i comercializa: „Câteva țări, precum Filipinele și India, s-au axat în mod deliberat pe «producția» muncitorilor calificați pentru piețe străine”¹⁷. De aici apare întrebarea: oare, pe termen lung, aceste migrații ale forței de muncă și ale capitalului uman pot fi contrabalansate prin remiteri?

Din ce în ce mai mult, statele în curs de dezvoltare se bazează pe remiteri, atât în raport cu nevoile gospodăriei, cât și cu nevoile macro-economice ale societăților de origine. Din rezultatele prezentate în ultimul raport al Băncii Mondiale privind migrația și remiterile, reiese faptul că suma totală a acestora în anul 2008 a fost de 338 de miliarde de dolari, cea mai mare parte a acestei sume fiind îndreptată către țări în curs de dezvoltare cu venituri scăzute sau medii (vezi Tab. 6). Mai mult, în ciuda crizei economice, prognozele realizate de

---

¹⁴ Ibidem

¹⁵ Ibidem

¹⁶ Newland, Kathleen (2003), *Migration as a Factor in Development and Poverty Reduction*, Migration Information Source, Online Journal

¹⁷ Ibidem

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

---

către Banca Mondială sugerează că fluxurile de remiteri vor scădea foarte puțin în anul 2010, iar în 2011 acestea vor ajunge din nou aproape la nivelul celor din 2008.

Cu toate acestea, deși la o primă vedere aceste sume vehiculate par a aduce beneficii reale atât gospodăriilor, cât și statelor, la o analiză în detaliu apare evident faptul că **în lipsa unei modalități de controlare și gestionare a capitalului trimis de către migranți, acesta are efecte ne semnificative asupra dezvoltării, iar, câteodată, poate provoca daune și mai mari societăților în cauză.**

Printre cele mai citate argumente în favoarea remiterilor este „observația că remiterile migranților internaționali joacă un rol extraordinar în sfera economică a multor țări în curs de dezvoltare”¹⁸, însă, ceea ce se ignoră este faptul că, adesea, aceste remiteri sunt inegal distribuite la nivelul societății de origine. De cele mai multe ori, remiterile rămân în gospodărie și se consumă integral pe produse care nu își multiplică valoarea, cel mai des pe alimente. Mai mult, remiterile pot crește inegalitatea socială din cadrul mediului social în care se face infuzia de capital (fie el rural sau urban), crescând astfel sentimentul de deprivare relativă și ducând la o destabilizare a comunității.

Așa cum remarcă Ruxandra Ciobanu, consumul „prezintă o evoluție în *patru pași*: consum alimentar, consum de bunuri de folosință îndelungată, consum de lux, producție”¹⁹ în funcție de tiparul migrațional al individului: „Experiența de migrație joacă un rol important în realizarea acestor modificări la nivel comportamental. La întoarcere după *migrația primară*, oamenii cheltuiesc banii pe bunuri – se manifestă astfel un comportament conservator -, pe când, după *migrația secundară* sau *terțiară*, aceștia își schimbă comportamentul de consum și încep să *investească*, începând afaceri”²⁰. Luând acest aspect în calcul, nici situația economică a statelor nu se îmbunătățește în urma remiterilor, în mare parte deoarece acestea nu sunt gestionate direct de către stat, iar, dintre migranți, doar câțiva riscă să investească în întreprinderi private. Exemplificând, în ciuda apartenenței sale la Uniunea Europeană, a numărului ridicat de migranți de care dispune, a diasporei (cca. 4 milioane de etnici români) și a remiterilor considerabile primite în 2008 (9 miliarde de dolari), statul român a dovedit a fi

---

¹⁸ Newland, Kathleen (2003), *op.cit.*

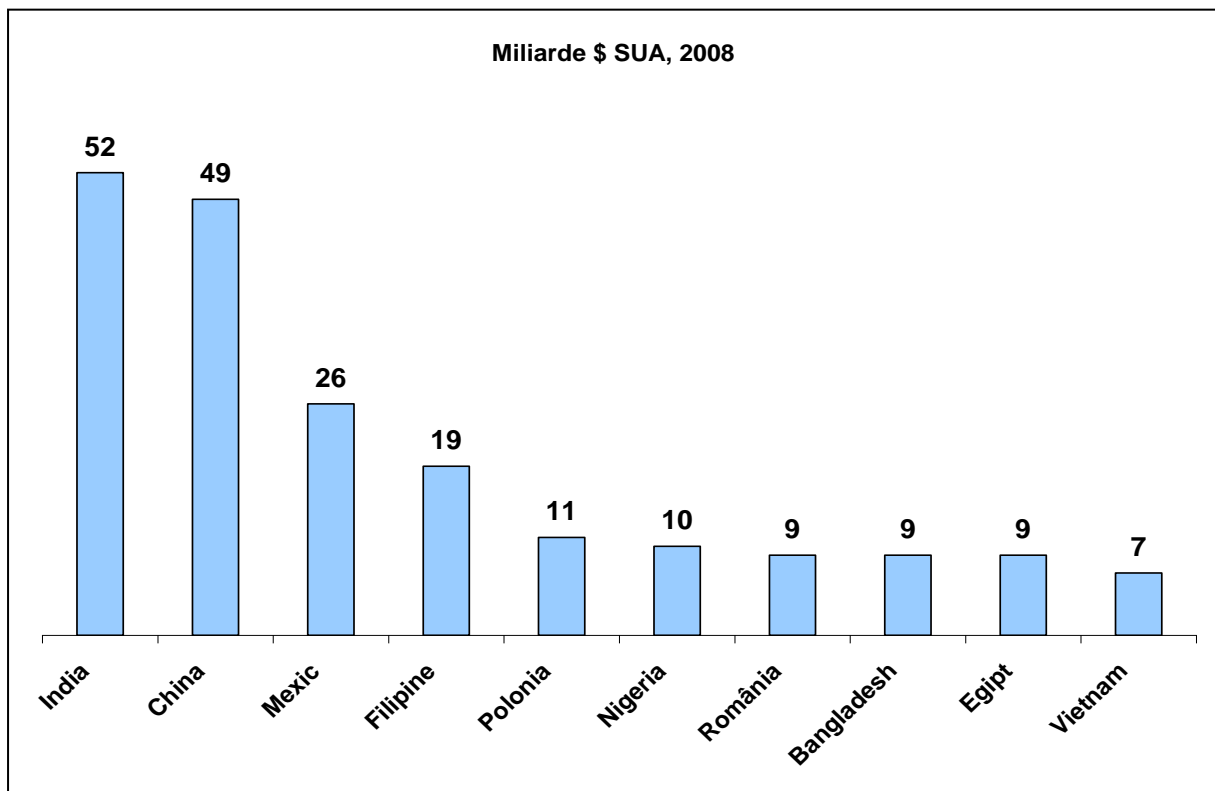
¹⁹ Ciobanu, Ruxandra O.(2004), *Migrația internațională și schimbarea comunitară ca strategie de viață*, *Sociologie românească*, Nr. 2, Iași: Polirom, p. 125

²⁰ *Ibidem.*

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

incapabil să orienteze aceste atuuri în sensul formării unei economii bazate pe investiție privată.

Și, chiar dacă remiterile aduc un anumit nivel de bunăstare, aceasta este de scurtă durată fiindcă resursele ce pătrund în societățile periferice ale sistemului mondial se epuizează rapid din cauza lipsei de coordonare a acestora din punct de vedere instituțional, juridic și economic. Însă, există situații în care remiterilor pot într-adevăr să joace un rol semnificativ în etapa de decolare a unei societăți. Tot ceea ce este necesar este o elită capabilă să filtreze corect tendințele centrului economiei mondiale, să aplice principiile acestuia, adaptându-le la contextul local și să se încurajeze și să înlesnească inițiativa privată.

Grafic 1: Topul destinarilor de remiteri ale migranților din cadrul țărilor în curs de dezvoltare²¹

Cu toate acestea, investițiile și dezvoltarea statelor periferice este dependentă și de capitalul uman de care societatea dispune. Or, în cazul acestora se manifestă un paradox, în sensul că tocmai oamenii necesari pentru a începe procesul de dezvoltare sunt determinați, chiar încurajați să migreze pentru a asigura acces la rețeaua economiei mondiale, fapt ce inevitabil duce la un câștig pe termen lung în ceea ce privește statele semi-periferice și

²¹ Preluat din Ratha, Dilip *et al.* (2009). *op.cit.*, p. 3

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

---

centrale. Acest proces este cunoscut și sub numele de *brain-drain*, proces prin care indivizi calificați în domenii de activitate, cu studii superioare aleg să migreze din mediul rural în cel urban și, după aceea, în străinătate datorită avantajelor prezentate de către societățile străine în comparație cu cea autohtonă.

Aceasta este una dintre trăsăturile specifice relației de acumulare inegală din sistemul mondial modern și, cu timpul, duce la stagnarea și involuția societăților periferice din lipsa personalului calificat în domenii precum educația, medicina, industria ș.a.m.d.; trăsătură tipică sistemului mondial, dar nu imbatabilă, deoarece există anumite strategii pe care statele le pot utiliza pentru a reorienta forța de muncă înalt calificată către țara de origine și/sau de a accesa direct resursele informaționale de care acestea dispun (capitalul uman). În primul caz, țările periferice pot acumula capital uman dacă:

- Există o cerere de azil/repatriere a unei populații expatriate;
- Există o rețea de transport aerian cu legături regionale sau, ideal, globale;
- În condițiile unei externalizări a muncii înalt calificate, există la nivel regional/local o sursă de indivizi cu pregătire ridicată ce pot fi recrutați în condiții acceptabile
- Există un consens al guvernului în ceea ce privește importanța sferei private de activitate în promovarea dezvoltării²².

În cel de-al doilea caz, statele pot apela la diasporă pentru a accesa capital uman: „Un alt aspect ce capătă importanță este potențialul pe care diasporă îl are pentru a reduce *brain-drain*-ul din țările în curs de dezvoltare. Programe naționale și internaționale inovatoare au fost puse în aplicare pentru a «accesa» expertiza, cunoașterea și experiența expatriate (precum și rețeaua externă pentru comerț, comunicații și dezvoltare tehnologică)”²³. Indiferent de strategie, problema nu se pune doar în termenii câștigului imediat sau al avantajului comparativ, ci în cei ai dezvoltării durabile, iar singurul mod prin care aceasta se poate realiza este prin formarea unei clase antreprenoriale autohtone.

---

²² Skeldon, Ron (2005), *Globalization, Skilled Migration and Poverty Alleviation: Brain Drains in Context*, Development Research Centre on Migration, Globalisation and Poverty, p. 29

²³ Vortovec, Stephen (2005), *op.cit.*

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

Bibliografie

1. Achim, Ionel et al.(1975), Dicționar politic, București:Ed. Politică, Academia Ștefan Gheorghiu;
2. Angelescu et al. (2003), Economie: manual universitar (ed. a VI-a), București: Ed. Economică;
3. Anghel, Remus Gabriel, Horvath, Istvan, (2009), Sociologia migrației: teorii și studii de caz românești, Iași: Ed. Polirom;
4. Baltasiu, Radu (2009), Antropologia globalizării: transformări și curiozități decodificate, București: Ed. Mica Valahie;
5. Bauman Zygmunt (2001), Comunitatea: căutarea siguranței într-o lume nesigură, Filipeștii de Târg, Prahova: ANTET XX PRESS;
6. Bauman, Zygmunt (2003), City of Fears, City of Hopes, Goldsmiths College, University of London;
7. Bădescu, Ilie (2004), Tratat de geopolitică, București: Ed. „Mica Valahie”;
8. Bondrea, Aurelian (1993), Sociologia culturii, București: Ed. Fundației „România de Măine”;
9. Căprăroiu, Denis, Denize, Eugen (2008), Nașterea Europei medievale, Ed. a 2-a, Târgoviște: Ed. „Cetatea de Scaun”;
10. Ciobanu, Ruxandra O.(2004), Migrația internațională și schimbarea comunitară ca strategie de viață, Sociologie românească, Nr. 2, Iași: Polirom;
11. Cohen, Richard, Mihalka, Michael (2001), Cooperative Security: New Horizons for International Order, The Marshal Center Papers, No. 3;
12. Cooper, Robert (2007), Destrămarea națiunilor. Ordine și haos în secolul XXI, București: Ed. Univers Enciclopedic;
13. Constantinescu, Monica (2002), Teorii ale migrației internaționale, în Sociologie Românească, vol. I, nr.3;
14. de Lawue, Paul-Henry Chombart (1982), Cultura și puterea, București: Ed. Politică;
15. Dobrescu, Paul (2008), Geopolitica, București: Ed. Comunicare.ro;
16. Friedman, George (2008), Geopolitics of China, Strategic Forecasting Inc.;
17. Friedman, George (2009), Următorii 100 de ani: previziuni pentru secolul XXI, București: Ed. Litera;

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

---

18. Frigioiu, Nicolae (2009), Antropologie politică, București: Ed. Tritonic;
19. Granovetter, Mark (1973), The Strength of Weak Ties, *The American Journal of Sociology*, 78 (6): 1360-1380, May;
20. Gusti, Dimitrie (2007), Sociologia războiului, Iași: Tipografia Moldova;
21. Ivan, Claudiu (2009), Drumul invers al fiilor rătăcitori: emigranții români din Spania și Italia, în *Sociologie Românească*, vol. VII, nr. 2, Iași: Polirom;
22. Hatton, J Timothy, Williamson, Jeffrey G. (1994), Migration and the international labor market: 1850-1939, New York: Routledge;
23. Kahn, Sylvain (2008), Geopolitica Uniunii Europene, Chișinău: Ed. Cartier;
24. Laczko, Frank (2003), Europe Attracts More Migrants from China, *Migration Information Source*, Online Journal;
25. Machiavelli, Niccolo (2006), Principele, Filipeștii de Târg, Prahova:Ed. ANTET XX Press;
26. Măgureanu, Virgil (2006), Sociologie Politică, București: RAO International Publishing Company;
27. Muenz, Rainer (Iunie 2006), Europe: Population and Migration, *Migration Information Source*;
28. Naujoks, Daniel (2009) Emigration, Immigration, and Diaspora Relations in India, *Migration Information Source*, Online Journal;
29. Newland, Kathleen (2003), Migration as a Factor in Development and Poverty Reduction, *Migration Information Source*, Online Journal;
30. Pkhakadze, Giorgi (2005), Geopolitics of Migration, *Geopolitica*, nr. 1(5), an IV;
31. Putnam. Robert D., Leonardi, Robert, Nanetti, Raffaella Y.(2001), Cum funcționează democrația :tradițiile civice ale Italiei moderne, Iași: Ed. Polirom;
32. Ratha, Dilip et.al. (2009), Migration and Development Brief 11: Migration and Remittance Trends 2009, Migration and Remittances Team, Development Prospects Group, World Bank;
33. Sandu, Dumitru (1993), Privatizarea ca dilemă socială, *Buletinul C.I.S.A.*, vol. III, nr. 4;
34. Sandu, Dumitru (1999), Cine sunt antreprenorii din agricultura de tranziție?, în *Sociologie Românească*, nr. 1, Iași: Ed. Polirom;

SECȚIUNEA TINERILOR CERCETĂTORI

---

35. Skeldon, Ron (2005), Globalization, Skilled Migration and Poverty Alleviation: Brain Drains in Context, Development Research Centre on Migration, Globalisation and Poverty;
36. Vortovec, Stephen (2005), The political Importance of Diasporas, Migration Information Source, Online Journal;
37. Wallerstein, Immanuel (1992-1993), Sistemul mondial modern: agricultura capitalista si originile economiei mondiale europene in secolul al XIV-lea , București: Ed. Meridiane, vol. I;
38. Wilson, Edward O. (2003), Sociobiologia, București: Ed. Trei.